

Zprávy

INTELIGENCIA A OSOBNOST'

Pracovníci bratislavského Ústavu experimentálnej psychológie a patopsychológie SAV si osvojili milý zvyk: okrem tematických odborných podujatí súvisiacich s riešením jednotlivých grantových úloh ústavu organizujú odborné stretnutia aj pri príležitosti významných životných jubileí svojich kolegov. Po seminároch venovaných v roku 1999 Damiánovi Kováčovi a v roku 2000 Marte Jurčovej usporiadali dňa 23. marca 2001 v priestoroch pavilónu spoločenských vied SAV v Bratislave sympóziu nazvané *Inteligencia a osobnosť*. Rovnako sa volá jedna z kľúčových prác (a srdcových tém) tohoročného jubilanta, súčasného riaditeľa ústavu, Imricha Ruisela.

Sympózia sa okrem pracovníkov a doktorantov ÚEP SAV zúčastnili pozvaní odborníci z Bratislavy a z Brna. K sympóziu, pochopiteľne, patrili privety, gratulácie i chutné pohostenie. Na tomto mieste by som však rád informoval o jeho podnetnom odbornom programe. *Ivan Sarmány Schuller* z materského ústavu venoval pozornosť osobnostnému konštruktovi *potreba štruktúry* a jeho vzťahom k iným osobnostným, kognitívnym a behaviorálnym charakteristikám (k tolerancii k neurčitosti, komplexnosti myslenia, otvorenosti, svedomitosti, zvládacím stratégiám, efektívnosti učenia atď.). *Vladimír Dočkal* z Výskumného ústavu detskej psychológie a patopsychológie v Bratislave sa pokúsil nájsť miesto *inteligencie a nadania v štruktúre osobnosti*. Ako nadanie vymedzil celú osobnosť, ak ju hodnotíme z hľadiska výkonnosti (úspešnosti v činnosti). *Eva Szobiová* z Katedry psychológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského venovala pozornosť *tvorivej osobnosti vo vzťahu k jej inteligencii*. Upozornila na rôzne možné teoretické riešenia vzťahu medzi inteligenciou a tvorivosťou. Ak predchádzajúci referent hovoril o tvorivosti ako súčasť inteligencie, ona zdôraznila možný pohľad na inteligenciu ako súčasť ľudskej tvorivosti. *Marek Blatný* z brnenského Psychologického ústavu AV ČR sa zamyslel nad uplynulým storočím ako nad *storočím psychológie*; pripodobnil ho k doječenskému obdobiu vo vývoji našej vedy. *Ladislav Lovaš* z Prešovskej univerzity predniesol príspevok pripravený spolu s Jozefom Výrostom zo Spoločenskovedného ústavu SAV v Košiciach. Týkal sa problematiky

sociálnych noriem. Zdôraznil situačný kontext sociálneho správania, pričom normy mikroskupiny môžu mať vďaka bezprostredným sankciám na správanie jednotlivca výraznejší vplyv než všeobecné normy, ktorých porušenie nie je sankcionované. *Vladimír Smékal* z Fakulty sociálnych štúdií Masarykovy univerzity v Brne sa zamyslel nad problematikou *akcelerácie psychického vývinu*. Vyslovil domnienku, že v súčasnosti možno zaznamenať akceleráciu kryštalickej inteligencie, stagnáciu fluidnej inteligencie a retardáciu emocionálnej a sociálnej inteligencie.

Referáty podnietili k diskusii rovnako dlhoročných vedeckých pracovníkov, ako aj študentov doktorandského štúdia. V nadväznosti na prvé tri vystúpenia sa diskutovalo najmä o interfunkčných väzbách v štruktúre osobnosti. Ďalšie tri vystúpenia vyprovokovali prítomných k diskusii o sociálnom a hodnotovom vývine súčasnej mladej generácie. Súčasťou sympózia bola aj diskusia pri jedenástich posteroch, ktoré pripravili pracovníci a doktoranti Ústavu experimentálnej psychológie SAV. Ich hlavnými témami boli pochopiteľne inteligencia a osobnosť - videné z rôznych uhlov reprezentujúcich súčasný výskumný záber pracoviska.

Hoci išlo o komorné stretnutie, všetky príspevky, s ktorými sa mohli oboznámiť jeho účastníci, sľúbili organizátori v pripravovanom zborníku sprístupniť aj širšej odbornej verejnosti.

V. Dočkal

VZPOMÍNKOVÝ SEMINÁŘ POŘÁDANÝ KE STĚMU VÝROČÍ NAROZENÍ PROF. DR. J. STAVĚLA

Sekce obecné a teoretické psychologie Českomoravské psychologické společnosti ve spolupráci s pobočkou Psychologického ústavu AV ČR a Katedrou psychologie FF UK uspořádala dne 12. prosince 2001 v zasedací místnosti Filosofického ústavu AV ČR vzpomínkový seminář ke stěmu výročí narození prof. dr. Josefa Stavěla.

Program semináře byl sestaven ze dvou částí – první byla složena z referátů (sem náleží příspěvky V. Břicháčka, J. Madlafouska a D. Kováče), které se vztahovaly k životu a dílu prof. Stavěla s akcentem na zhodnocení jeho významu.

mu pro založení a rozvoj české a slovenské psychologie a přínosu jeho díla, příp. myšlenek pojatému z hlediska kontextu vývoje a pohybu psychologického myšlení a poznání.

Břicháčkův referát s názvem „Dílo, které předbíhalo dobu“ byl příspěvkem zásadním. Referent vymezil osm oblastí, v nichž spatřuje přínos Stavělova díla a význam jeho působení, a zároveň zdůraznil ty myšlenky v jeho díle, prostřednictvím nichž Stavěl anticipoval vývoj psychologického myšlení a poznání. Byl to především přínos k etologii (rozpracování základního etologického konceptu), který rozvinul ve své disertační práci (Problém dresury, 1923), dále zavádění psychotechnických metod, jakož i koncepci psychotechnického pracoviště, na jejímž základě byl založen Psychotechnický ústav v Bratislavě (v letech 1928-1930). Na základě své dlouhodobé psychodiagnostické zkušenosti vypracoval prof. Stavěl zásady vícedimenzionální psychodiagnostiky, které přednesl v referátu na psychotechnickém sjezdu (11. – 15. 9. 1934). V témže roce uzavřel své poznatky z výzkumu inteligence, v rámci něhož srovnával inteligenci 10 letých dětí v Táboře a na Slovensku – v Martině. Jeho habilitační práce (1937) „Hlad – příspěvek k analýze pudu“ se stala průkopnickou v psychologii motivace. K té patří i další Stavělov přínos, a to studium instinktů mravkolva, které ho přivedlo ke conceptualizaci struktury a variability instinktivního chování. Příkladné bylo i jeho didaktické působení, které se stalo vzorem pro řadu dalších přednášejících. Jeho poslední práce – Antická psychologie, která vznikla v období předčasného penzionování prof. Stavěla, vyniká osobitým stylem zpracování a dodnes slouží jako jeden z nejvhodnějších zdrojů poznání o vývoji psychologických ideí ve starověku.

Referát J. Madlafouska (Stavělova koncepcí motivace) detailně charakterizoval přínos Stavělova díla v oblasti výzkumu instinktů. Výsledky pozorování mravkolva a interpretace chování larvy prof. Stavělem Madlafousek včlenil do kontextu psychologické a etologického poznání a dokumentoval na něm anticipaci jeho vývoje. Damián Kováč v referátu „Novodobá psychologie na Slovensku sa začala ako psychotechnika s Josefom Stavělom“ poukázal na základě vzpomínek nejen svých, ale i pamětí některých slovenských psychologů na působení prof. Stavěla na Slovensku koncem třicátých let 20. století, jeho zakladatelskou a budovatelskou činnost.

Druhá část byla tvořena sděleními výrazně vzpomínkovými (I. Vyskočil) a vrcholila poslechem autentické Stavělovy autobiografie, nahrané při příležitosti jeho 75. narozenin (nahrávka byla pořízena díky H. Junové). Výběru ukázek a jejich interpretace se výtečně zhostil J. Srnec, který ukázky provázel slovem. Na rozhraní obou částí semináře byl zařazen referát M. Břicháka, který se zprvu zabýval charakteristikou osobnosti prof. Stavěla, a to v kontextu srovnání jeho působení na studenty s působením prof. J. Doležala. Posléze M. Břichák přednesl odborný referát „Vliv zátěže na kognitivní výkon“, který věnoval prof. Stavělovi v upomínce na jeho přednášky z kognice.

Seminář byl hojně navštíven, a to nejen bývalými posluchači prof. Stavěla, ale i dalšími psychology, které prof. Stavěl již neučil. Atmosféra byla zásluhou přednášejících vynikající a úctou, kterou každý z přítomných v souvislosti s prof. Stavělem zakouší, důstojná a – jak konstatoval J. Madlafousek – naplněna hrdostí na Stavělovo dílo.

M. Sedláková